מנין לכל הדמים שטעונים מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך נפקא ליה מדרבי דתניא רבי אומר [1] והנשאר בדם ימצה א] שאין ת"ל בדם ומה ת"ל בדם לפי שלא למדנו אלא לניתנין מתן ד' שטעונין מתן דמים ליסוד שאר דמים מנין ת"ל והנשאר בדם ימצה שאין ת"ל בדם ומה ת"ל בדם לימד על כל הדמים שטעונין מתן דמים ליסוד ואכתי להכי הוא דאתא מיבעי ליה לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ב] ת"ל ודם זבחיך ישפך סבר לה כר' עקיבא דאמר לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה דתנן ברך ברכת הפסח פטר את של זבח של זבח לא פטר את הפסח דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו אכתי ג] להכי הוא דאתא מיבעי ליה לכדתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר [2] אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז וגו' למדנו לבכור שטעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח מעשר ופסח מנין תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך סבר לה כר' יוסי הגלילי דתניא רבי יוסי הגלילי אומר דמו לא נאמר אלא [2] דמם חלבו לא נאמר אלא [2] חלבם לימד על בכור מעשר ופסח שטעון ד] מתן דמים ואימורין לגבי מזבח ורבי ישמעאל האי קרא מפיק ליה להכי ומפיק ליה להכי תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל בשלמא לרבי ישמעאל דמוקים לה כוליה בבכור היינו דכתיב [3] ובשרם יהיה לך אלא לרבי יוסי (א) דמוקי ליה נמי במעשר ופסח מעשר ופסח בעלים אכלי ליה מאי ובשרם יהיה לך אחד תם ואחד בעל מום

רש"י

מנין. שכל ה] הדמים של כל הקרבנות שטעונים מתן דם ליסוד אם נשאר מן הדם בכלי לאחר שזרק שתי מתנותיו שצריך לשופכו ליסוד ואע"פ שלא נאמר שפיכת שיריים אלא בחטאת: **והנשאר בדם וגו'.** בחטאת העוף כתיב והנשאר ימצה הוה ליה למכתב: **ומה תלמוד לומר בדם כו' אלא על הניתנין מתן ארבע.** היינו חטאת שטעונה ארבע מתנות על ארבע קרנות ובחטאת כתיבי שירים לשפיכה: **לימד על כל הדמים.** שנשאר בהן כלום לאחר עיקר זריקתן שישפך הנשאר ליסוד: **מנין לניתנין בזריקה.** כל הדמים שכתב בהן זריקה כגון עולה ושלמים ואשם דכתיב בהו וזרקו ובכור דכתיב ביה ואת דמם תזרוק (במדבר יח) וכל זריקה מרחוק משמע שזורק מן הכלי למזבח למרחוק ו): **שפיכה.** עומד אצל היסוד ושופך: **ודם זבחיך ישפך.** כל זבחים במשמע: **בירך ברכת הפסח פטר את של זבח.** ז) חגיגת ארבעה עשר שבאה עם הפסח כשהחבורה מרובה ושנינו בתוספתא דפסחים ח) על הפסח הוא אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח ועל הזבח הוא אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח ואם בירך על הפסח פטר את הזבח: ו] **על הזבח לא פטר את הפסח.** וקס"ד ובפסחים נמי הכי מפרש דקסבר רבי ישמעאל זריקה בכלל שפיכה כדאמר לעיל מנין לניתנין בזריקה הניתנין ז] בשפיכה יצא הלכך מתן דם שלמים שכתב בה זריקה בכלל מתן דם פסח שכתב בה שפיכה כדאמרינן לקמן וכי בירך על הפסח פטר את הזבח שהזבח בכלל פסח אבל בירך על הזבח לא פטר את הפסח שלא מצינו לניתנין בשפיכה שכשרין בזריקה הלכך אין פסח בכלל שלמים: **ר' עקיבא אומר אין זו פוטרת את זו.** דלית ליה לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא דהא דפסח בשפיכה מודם זבחיך ישפך נפקא לן לקמן ותרתי לא דרשת מיניה ולקמן פריך לרבי ישמעאל היכי דרשת ליה להכי ולהכי ותנא דברייתא קמייתא סבר לה כרבי עקיבא בהא דאין זריקה בכלל שפיכה אבל בפסח בשפיכה לא סבירא ליה כוותיה דהא לא מייתר ליה קרא דמידעיא ליה לכל הניתנין במזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר והכי אמרינן בשמעתין: **סבר לה כרבי יוסי הגלילי.** דאמר פסח בזריקה ונפקא ליה (ב) מואת דמם ח] דלא כתיב דמו דליקו אבכור לחודיה: **ור' ישמעאל האי קרא. דודם זבחיך ישפך: מפיק ליה להכי ולהכי.** בתמיה דריש ליה לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה דעל כרחך כר"ע לא אתיא דאם כן אמאי אין פסח פוטר את הזבח הואיל ושלמים בכלל פסח ואי נמי סבירא ליה לר' עקיבא פסח בזריקה כר' יוסי הגלילי כל שכן דשניהם פוטרין זה את זה, וקדריש להו ט] תו לפסח דבשפיכה: **תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל.** דמאן דיליף ליה לפסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ולא פליג רבי ישמעאל אדר' עקיבא בהאי כיון י] דפסח בשפיכה מהאי קרא יליף תו לית לן למילף מינה ניתנין בזריקה כשרים בשפיכה ומאן דאית ליה פלוגתא לית ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים ומיהו פסח עיקר וזבח טפל לו הלכך אין זבח פוטרו לפסח אבל פסח פוטר את הזבח ובפסחים ירושלמי ט) האי טעמא אמר בה: **בשלמא רבי ישמעאל.** דמפיק מתן פסח מדם זבחיך ישפך והאי לשון רבים דדמם וחלבם כוליה בבכור מוקי לה ובדבור יא] וכשב ועז הוא דנקטו לשון רבים והאי יב] נמי דקאי לשון רבים דבשרם יהיה לך דסמיך ליה אבכור שור ובכור כשב ובכור עז: **אלא לרבי יוסי הגלילי.** דלית ליה בכור יג] לשון יחיד וקרא דנקט לשון רבים משום מעשר ופסח נקט לה ומעשר ופסח פשיטא לן שאינו מתנה לכהן אלא בעלים אוכלים: דקל"ל רחמנא להרהן: **ומשני אחד תם ואחד בעל מום.** כלומר לעולם לשון רבים דנקט קרא קמא לאו אמינו יד] דבכורות קאי דכולן בלשון חד בכור מפיק להו ודמם וחלבם לרבות מעשר ופסח ולשון רבים דבשרם אבכור קאי ולא אשלשת מיני בכור דקרא דלעיל קאי אלא אבכור דחד מינא נמי שייך למימר ובשרם אתם ובעל מום:

תוספות

כן ולמטה מנא לן אם לא מודם זבחיך ישפך אלמא דבית הלל נמי דרשי ליה ומיהו יש לדחות ונראה לי (תוספת) טו] דשאר זבחים ידע טז] מדלא שנה בהן לעכב אבל חטאת לא נכשיר מטעמא דלא שנה אלא פשיטא ליה דגמר חטאת חיצון מחטאת פנימי לעכב אי לא אשכחן בעלמא דמצינן למיגמר מיניה דמתנה אחת כיפר א"כ על כרחיך לב"ש בעי הכא מנין דנגמר מחטאת דבעי שתי מתנות אע"ג דחטאת חמירא גילוי מילתא היא ללמוד סתום מן המפורש דאי לבית הלל מאי בעי מנין הא לא שנה לעכב ומהאי טעמא לא מצי למיבעי יהא כשרה יז] בדיעבד בולא כלום דכפרה בכדי לא אשכחן י). ברו"ך ע"כ:

מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך. אע"ג דלא כתיב יסוד מצינו שירים שנשפכין ליסוד דכתיב בחטאת י) ואת דמה ישפך אל יסוד המזבח: **תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל.** דמאן דיליף ליה לפסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ולא פליג ר' ישמעאל אדרבי עקיבא יח] דכיון דפסח בשפיכה מהאי קרא תו לית לן למילף מיניה ניתנין בזריקה כשרין בשפיכה ומאן דאית ליה פלוגתא לית ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים ומיהו פסח עיקר וזבח טפל לו הלכך אין זבח פוטר לפסח אבל פסח פוטר זבח ובפסחים ירושלמי ט) האי טעמא אמר בה כך פי' בקונט' יט] ויש תימה מסוגיא דסוף ע"פ (פסחים קכא.) גבי בירך ברכת הפסח פטר את של זבח דקאמר עלה כשתימצי לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ולדברי ר' עקיבא לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה אלמא ר' ישמעאל אית ליה תרתי דפסח בשפיכה וזריקה כ] בכלל שפיכה ועוד קשה לפירוש הקונטרס מסוגיא כא] דשמעתין דקאמר לעיל סבר לה כר' עקיבא ולא סבר לה כוותיה לגמרי דרבי עקיבא סבירא ליה דפסח בשפיכה ותנא דברייתא סבר בזריקה כב] ועוד כג] מאי האי דפריך סבר כר"ע דאמר פסח בשפיכה הלא מאן דאמר פסח בשפיכה היינו מדם זבחיך ישפך דתניא ר' ישמעאל אומר כו' אם כן לא אייתר קרא למתנה אחת כיפר ע"כ ועוד קשה דאמר בפסחים פרק האשה (דף פח:) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם והא שלמים בזריקה ופסח בשפיכה ומשני מאי נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה שיצא אלמא אית ליה תרתי דפסח בשפיכה וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה שיצא ועוד מדקתני בברייתא מנין לניתנין בזריקה כו' מכלל דאיכא שפיכה ואי פסח בזריקה אם כן כולהו בזריקה נינהו כד] [ועוד קשה הא אמרי' בספרי ל) ר' יאשיה אומר קודש הם למה נאמר להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה כולה] ורבי יצחק אומר אין צריך שהרי כבר נאמר ודם זבחיך ישפך להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה ומה תלמוד לומר קודש הם להביא את המעשר כה] שיטעון הקטר חלבים שלא מצינו בכל התורה כולה משמע דרבי יאשיה שפיכה כו] דרבי יצחק קאמר ואע"ג דדריש ליה מקרא דכתיב גבי בכור כז] בזריקה דלמא מדאתו מריבויא ולא כתבינהו בהדיא קדריש וכי פריך כח] [התם אבא חנן למה נאמר ומה שאר קדשים שלא הושוו במתן דמים היינו] דאתא למעוטי חטאת דבאצבע ונראה דרבי ישמעאל (דפסחים) קסבר דפסח בשפיכה מקרא אחרינא ולא מדם זבחיך וכי פריך הכא מאי מיבעי ליה לכדתניא רבי ישמעאל אומר מתוך הוה מצי למימר דקסבר בשפיכה מקרא אחרינא ברייתא דרבי יוסי הגלילי נקטה ורבינו שמואל בשם רבינו שלמה פי' בענין אחר האי דערבי פסחים (דף קכא.) כשתימצי לומר לדברי רבי ישמעאל זריקה בכלל שפיכה כלומר מתוך דברי רבי ישמעאל

לימד

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ה מהל' פסה"מ הלכה ב:
ב [מיי' פי"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז]:
ו ג מיי' פ"ה מהל' מעה"ק הלכה יז:
ז ד מיי' שם הלכה יח:

תורה אור השלם

1. וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֵה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: ויקרא ה, ט
2. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח, יז
3. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה: במדבר יח, יח

מוסף רש"י

מנין לניתנין בזריקה וכו'. פסח בשפיכה כגון מן המזרק לקיר המזבח כנגד היסוד, דנפקא לן מודם זבחך מודם זבחיך ישפך, ושלמים כתיבה וזריקה זורק למרחוק מן המזרק למזבח, ואין מתן מלבנע אלא בחטאת דכתיב בה באלבעו, אבל בכל שאר קרבנות וזרקו כתיב, וזורק הקרן עד שהדם שותת על הקיר ויורד לקרן מערבי ועל יסוד דרומי (פסחים פט.). וא: שירי דם בזריקה מרחוק דלא איכפת ליה אם נופלים שייריים על היסוד או לא, שירי דם הפסח בשפיכה כגמת כלי שופכו על היסוד: לא שפיכה בכלל זריקה. כלומר שאם נותן פסח בזריקה ושלמים בשפיכה לא עשה כלום, וכיון דלא דמיין זה לזה כמתן דמים אין ברכת האחד פוטרת לחבירו: ברכת הפסח. על אכילת פסחים: של זבח. חגיגת י"ד ומברכין על אכילת שלמים (שם קכא.). א"כ נדרים ונדבות שהקריב ערב הפסח ואוכלין בליל הפסח (רשב"ם שם) דמו לא נאמר אלא דמם. אלמא לשון רבים: אלמא מיתשמעי: לימד על בכור מעשר ופסח. שלא מצינו לכם מתן דמים בתורה אלא כאן, וכתיב תזרוק ולא כתיב תשפוך (שם סד:).

שיטה מקובצת

מתן דם ליסוד. עיין תוס' לקמן דף נא ע"ב ד"ה ש מן יסוד למזבח של עולם]: שנתנן בשפיכה שיצא ת"ל כו' ישפך. עי' [תוס'] סנהדרין דף ד ע"ב [ד"ה כלן]: ורבי ישמעאל האי קרא כו'. פי' הקונטרס דר"ש מיניה לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה כדאיתא בברייתא דלעיל דע"כ כר"י אתיא דאל"כ אמאי לא פסח פוטר את הזבח כו' ולא נהירא משום דלא אתיא כר"ע כמו שאמר ולא אתיא כר' ישמעאל דהכי אמרינן לקמן אלא דהכי פריך כיון דדריש מינה לניתנין בזריקה היכי מצי למידרש מינה לפסח בשפיכה והא קיימא לן דהא קרא דריש ליה כיון דמיתר מינה דהאי ישפך ר' ישמעאל ליה כר' עקיבא ודם ובחיך ישפך מגבר ליה לר"י ומשנינן הכי לבסוף הוא פסח פוטר את הזבח ולא חזי ליה תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל דאתא למעט כו' מחכה חזינן כו': תרו"ה בה: מתן: ודם זבחיך ישפך. אע"ג דלא כתיב בה כו' ע"כ מצינו שירים שנשפכין ליסוד: לית ליה פסח בשפיכה כו' עד דכתיב בחטאת ואת דמה ישפך: תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל. גליון: יש לומר דהא סבירא ליה דפסח בשפיכה כדפסיק ואתו הכי ברייתא עקיבא ס"ל דפסח בשפיכה ותנא דברייתא סבר בזריקה. גליון: כו' לפרש דודאי לאו מודם זבחיך ישפך ומיבעיא ליה פסח בשפיכה כו': (ומשפיכה) [בשפיכה] לאו מודם זבחיך נפקא לן נמי מקרא אחרינא: בכור שור מנין למעשר ופסח שיטענו שפיכה ומה תלמוד לומר קודש הם לאתויי מעשר בשפיכה לפי שהוא:

מסורת הש"ס

א) עי' ספרי ראה עה, ב) פסחים פט. עי' ירוש' פסחים פ"ה ה"ו, ג) [פסחים קכא.], ד) ת"כ ויקרא נדבה פ"ב ה"ה, ה) לקמן נו: פסחים סד: עיין ספרי קרח קיח, ראה עה, ו) עי' לקמן סב: ז) פסחים סט: ח) פ"י ה"ח, ט) סוף פ"י, י) [ועי' תוס' סנהדרין ד. ד"ה כלן], כ) ויקרא ד, ל, ל) קרח קיח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא לרבי יוסי הגלילי דמוקי: (ב) רש"י ד"ה סבר וכו' מאת דמם:

שינויי נוסחאות

א] ימצה מה ת"ל בדם לפי כו' (כתה"י ודפו"י), ותיבות שאין ת"ל בדם נשמטו מלכתב בסמוך: ב] ל"ל שיצא. וכן כרש"י (ש"מ): ג] בכתה"י ואכתי: ד] שטעונין (ש"מ): ה] ל"ל לכל (שמכ"י). והפסק הנקודה ל"ל אחר תיבת שמכ"י: ו] ל"ל ואם בירך על הזבח כו' והד"ה עם שלפניו (שמכ"י): ז] ל"ל שנתנן (ש"מ והגרי"ב): ח] דמם תזרוק (ש"מ): ט] ל"ל ליה (ש"מ): י] ל"ל דכיון (ש"מ): יא] ל"ל ואשור (ש"מ): יב] ל"ל והיינו (גליון). ע"ה היינו דקאי נמי לשון רבים. וכבי"ם דקאמר מקמות דקאי: יג] ל"ל דבכור (ש"מ) יד] אמיני בכורות דקרא קאי כל"ל (ש"מ): טו] תיבות ונראה לי תוספת נמחק (צ"ק, ש"מ) ומוחק תיבת תוספת בלבד, ומתיבות ונראה לי עד סק"ד מוקף בחצאי לבנה: טז] דעינו ממילא מדלא כו' כל"ל (ש"מ): יז] ל"ל כשר (ש"מ): יח] עקיבא בהא דכיון כל"ל (ש"מ): יט] בש"מ נוסף משמע דמאן דאית ליה דפסח פוטר של זבח לית ליה דפסח בשפיכה ומאן דאית ליה פסח בשפיכה לית ליה ניתנים בזריקה שנתנם בשפיכה יצא, ויש תימה כו' (ש"מ): כ] ס"ל וניתנים בזריקה בשפיכה יצא, ועוד דוחק לפ"ה דפי' דתנא דברייתא דלעיל ס"ל כר"ע (ש"מ): כא] ס"ל דמסוגיא דשמעתין דקאמר סבר לה כרבי עקיבא משמע דס"ל דפסח בשפיכה, והלא מאן דאמר וכו'. והשאר ליתא. וע"ע לק'ף אות כג: כב] ל"ל לאוסיף וסבר לה כר"ע משמע דלגמרי ס"ל כוותיה (ש"מ ובד"ס): כג] ועוד מאי מאי כו' עד אחת כיפר הוא הגה"ה, וכש"מ ליתא. וכגליון בשם כ"ה וא"נ מאי סבר לה דפריך דאי כר"ע וכו'. ועפ"י ל"ל גוזם לגלות ולפרש דבריו (ש"מ): כד] ועוד קשה דמאי האי דפריך אי כר"ע דאמר כו'. ויש כאן ג' קושיות, עי' טוכ"ק. בילוזר קשו הסגיה. וכש"מ מתום' הר"ם ועוד במאי ס"ל כר"ע כיון דתרוייהו בזריקה פסח וזבח כ"ש דשניהם פוטרים זה את זה: כה] [ונכתולת מיים ודוחק לומר] דאתי למעוטי חטאת דבאצבע. לכך נראה דודאי מאן דאית ליה פסח בשפיכה סבר שפיר שנתנם בשפיכה יצא, ופסח בשפיכה לאו מודם זבחיך מפיק ליה אלא מקודש הם מפיק ליה כדדריש בספרי ר' יאשיה אומר קודש הם וכו'. ס"א אם לא נאמר דאתי למעוטי חטאת דבאצבע. ונראה דר' ישמעאל דפסחים וכו' עד זבחיך. הגה"ה ואיכא מאן דדריש מקודש הם דאמרינן בספרי ר' יאשיה כו' עד כל התורה כולה, רבי יצחק אמר עד הגה"ה, וכי פריך הכא מאי מיבעי ליה לכדתניא כו' (ש"מ). [המוקף בסוגריים ליתא בדפוס עפ"י הגהת רש"ק: כה] בדפו"י את המעשר ואת הפסח שיטעונו הקטר וכו'. ולפנינו תוקן עפ"י רש"ק וכ"ה בספרי, ומשם מבואר להדיא כמ"ש הרש"ק. ובש"מ הגיה על פי זה:

[illegible]